

Jaarlijkse excursie van de Stichting Limburgse Kastelen

16 september 2006

Programma

9.40 uur	Vertrek vanuit Venlo naar Schloss Krickenbeck
10.00-11.30 uur	Ontvangst met koffie en rondleiding Schloss Krickenbeck
11.30 uur	Vertrek naar Museum Schloss Rheydt
12- 14 uur	Lunch en bezoek aan Museum Schloss Rheydt rondleiding van 2 x 30 minuten van twee groepen aan buitenzijde en zelfstandig bezoek interieur van het museum.
14 uur	Vertrek naar Krefeld
15-16 uur	Rondleiding Museum Burg Linn Krefeld rondleiding van 2 x 30 minuten van twee grote groepen aan buitenzijde en zelfstandig bezoek interieur van het museum.
16 uur	Vertrek vanuit Krefeld

Voorwoord door de voorzitter

Het kastelenjaar 2005 was voor de Stichting Limburgse Kastelen een jaar met diepte- en hoogtepunten. In april werden de organisaties die zich inzetten voor de monumentenzorg in Limburg geconfronteerd met het dreigende faillissement van het Monumentenhuis, in juni gelastte de curator de onmiddellijke ontruiming van het archief bij het Huis.

De verhuizing van veertig archiefdozen van de Stichting bleek oplosbaar, maar het gedwongen ontslag van de ons ondersteunende medewerkers kwam veel harder aan. Hoe moest de kastelenstichting voort zonder Annemie van Rijn die zich 25 jaar lang ingezet had voor de organisatie van alle bestuurs- en publieksactiviteiten?

Dank zij de energie van onze secretaris Theo Seelen, die einde dit jaar het bestuur zal verlaten, van voorzitter André Peters en van bestuurslid Rob Ubachs, werd de jaarexcursie in het Mergelland toch een groot succes. Hoogtepunt vormde de afsluiting, de aangeklede presentatie van 'Het Boek' Kastelen in Limburg op 15 oktober in Chateau Houthem Sint Gerlach. In het gehele land wordt dit standaardwerk, een magnus opus voornamelijk van de hand van 'onze' Wim Hupperetz, inmiddels hoog geprezen.

De Stichting Limburgse Kastelen heeft inmiddels onderdak gevonden bij het Huis voor de Kunsten Limburg, eveneens in Roermond. Nu het voor de jaarexcursie de beurt was om Noord- Limburg te bezoeken, lijkt de keuze om naar het Nederrijngebied te gaan grensoverschrijdend. Tot 1815 was dit echter geenszins het geval. Wanneer de excursie uw beeld van het Limburgse kasteelverleden zal verbreden, is ons doel bereikt.

André Peters droeg in januari na tien jaar de voorzittersshamer over en werd door het Algemeen Bestuur benoemd tot ere-voorzitter. Wij vertrouwen dat de toekomst van de Stichting Limburgse Kastelen voor lange tijd weer verzekerd is.

Frans Hoebens

Inleiding

Dit jaar bezoeken we drie kastelen net over de grens in het Nederrijn gebied. Het betreft drie zeer verschillende kastelen die de variatie in het kastelenspectrum van onze regio verduidelijken.

Kasteel Krickenbeck is met Limburg verbonden door de familie Von Schaesberg die er in de zeventiende eeuw woonde. Het huis is sterk gerestaureerd nadat het aan het einde van de twintigste eeuw was vervallen.

Kasteel Rheydt is het beste bewaarde Renaissance kasteel in het Nederrijngebied en daarmee belangrijk voor de transformatie van het middeleeuwse kasteel naar de moderne tijd.

De middeleeuwse burcht in Linn laat heel mooi de middeleeuwse ontwikkeling zien en is exemplarisch voor de uitbouw van een burchtcomplex in de hoge middeleeuwen.

Kasteel Krickenbeck

Kasteel Krickenbeck

Schloß Krickenbeck ontstond in het midden van de dertiende eeuw als een belangrijke waterburcht. In 1904 werd het kasteel na een brand herbouwd op de fundamenten van een Neo-Renaissance aanleg uit de zeventiende eeuw. Eind jaren 1980 werd het kasteel gerestaureerd en in gebruik genomen als trainingscentrum voor de WestLandesbank. Het complex bestaat verder uit een voorburcht eveneens met drie vleugels en een toren uit 1695. In 1673 ging het kasteel over in handen van de graven Von Schaesberg. De bouwgeschiedenis van het kasteel wordt gekenmerkt door opbouw, verwoesting en wederopbouw.

Luchtfoto en interieuroopname van de bibliotheek van kasteel Krickenbeck

De oude burcht

Schloss Krickenbeck is een van de oudste waterburchten in het Nederrijngebied. Haar geschiedenis gaat terug naar 1104 toen de naam (van de familie Von Krickenbeck) voor het eerste werd vermeld in een oorkonde. Op enkele honderden meters verwijderd van het huidige kasteel bevindt zich de voorloper, de restanten van een mottekasteel dat gelegen was aan de Niers. Van deze motte is nu nog maar weinig zichtbaar in het landschap.

De nieuwe burcht en het Renaissanceslot

Het kasteel wordt in 1305 voor het eerst vermeld als centrum van het ambt Krickenbeck in het graafschap Gelre. Het is vergelijkbaar met Landsberg en Merode die ook fungeerden als centrale plaats van een ambt.

In 1514 werd het middeleeuwse kasteel sterk beschadigd. Aan het begin van de zestiende eeuw werd het kasteel vernieuwd maar hier weten we weinig van. In de zeventiende eeuw, in 1642, werd het kasteel nogmaals geplunderd. In de toren bevindt zich het jaartal 1614 toen de dubbelbruiloft van de familie Holthuizen met Wachtendonk markeert. De familie Wachtendonk liet in de jaren 1614-1617 omvangrijke bouwwerkzaamheden doorvoeren. Met de verwoesting van het kasteel in 1684 door de Fransen begint een nieuwe periode. In deze periode is Rijksgraaf Johan Frederik II. von Schaesberg eigenaar. Johan Frederik is Stadhouder verbonden aan het hof van Jan Wellem in Düsseldorf.

Van Barok, Neo-gothiek naar Neo-Renaissance

Het kasteel werd in de achttiende en negentiende eeuw nog op onderdelen aangepast aan de mode van die tijd. Zo vond er in de jaren 1856-60 een verbouwing plaats die het kasteel een neo-gotisch aanzicht zou geven. Een generatie later wordt het kasteel verbouwt tot neo-rennaissance kasteel. Aanleiding was de brand van 1902 waardoor nieuwbouw noodzakelijk was. Architect werd Hermann Schaedtler en hij opent de viervleugelige burcht en maakte her representatiever.

Kasteel Krickenbeck: entree, aanzicht vanuit park en kapel

Huidige bestemming

In 1989 koos de WestLB AG het kasteel uit als standplaats voor trainingswerkzaamheden. Het kasteel werd gerestaureerd en werd het park opnieuw gereconstrueerd. Dit laatste gaat gepaard met een grootschalig ecologisch programma waardoor grote delen van het landgoed (ca. 90 %) niet voor het publiek toegankelijk zijn.

Lit. G. Kaiser, *Krickenbeck. Biographie eines niederrheinisches Schlosses*, Dusseldorf 1991.

Schloss Rheydt

Kasteel Rheydt gezien vanaf een aarden wal

Het slot Rheydt is het best behouden Renaissance-kasteel in het Nederrijngebied en vanuit die optiek een van de belangrijkste monumenten van Monchenglodbach.

Het gebouwcomplex is al ontstaan in de twaalfde eeuw. De verschijning wordt vandaag gedomineerd door structurele aanpassingen van het middeleeuwse kasteel in de zestiende eeuw. Daardoor is het kasteel tegenwoordig vooral bekend als het enige gaaf bewaarde Renaissancepaleis aan de Niederrhein.

Het kasteelcomplex heeft een driedeling poortgebouw, voorburcht en hoofdhuis. Die indeling gaat terug op de verbouwingen in de jaren 1558-1570. De slotheer op dat ogenblik Otto von Bylandt, had Maximilian Pasqualini (1534-1572), zoon van Italiaanse bouwmeester Alessandro Pasqualini, de opdracht gegeven het middeleeuwse kasteel te moderniseren. Hij legde een systeem van grachten, aarden wallen, bastions en kazematten aan rondom het complex.

Middeleeuwse geschiedenis

Archeologische gegevens duiden op de aanleg van een mottekasteel rond het jaar 1060. Het slot is voor het eerste vermeld in schriftelijke bronnen in het jaar 1180, wanneer de Keulse Phillips van Heinsberg de leenrechten van de familie Von Rheydt verwerft.

Met William van Heppendorf in 1263 wordt de eerste keer de heer von Rheydt vermeld.

Renaissancekasteel

Het kasteel kende een essentiële veranderingsfase in zestiende eeuw onder Otto van Bylandt (rond 1525 - 1591), die waarschijnlijk werd ontworpen door bouwmeester Maximilian Pasqualini (1534 - 1572) die ook in Julich actief was. Otto van Bylandt liet het manor-huis representatief gebouw ontwikkelen. In de nieuwe opvattingen kon dat ook omdat het huis werd omringd door bastions die het vuurgeschut op afstand moesten houden. Die nieuwe inzichten zien we in Rheydt zeer mooi geïllustreerd terug.

Een maquette van kasteel Rheydt, rond 1600

Aan de buitenzijde van het huis zien we een strikte ordening van vensters, zowel horizontaal als verticaal. De versiering van de gevels, de erker en de loggia zijn sterke representatieve elementen aan het gebouw.

Het kasteel bleef in particulier bezit tot het in 1917 door de gemeente Rheydt werd opengesteld als stedelijk museum.

Tot 1794 was slot Rheydt als representatieve woning in gebruik door de familie Bylandt. De burgerlijke eigenaars in de 19^e eeuw bewoonden slechts gedeeltes van het grote complex.

In de laatste jaren werd het museum uitgebreid, hersteld en werd uitgebreid, zodat het ook aan de tijd van de Renaissance in de schetsen en de ruimte-indrukken beantwoordt. Van het originele materiaal van het huis zijn de open haarden, het dak, de muurschilderingen evenals de vloeren.

Alle de ruimtes worden tegenwoordig gebruikt voor museale doeleinden. In de poort van het kasteel is het museumatelier, waarin de workshops, cursussen en verjaardagen worden georganiseerd. De voorburcht is geschikt voor wisseltonstellingen. In het hoofdhuis wordt de opmerkelijke inzameling getoond op het gebied van de kunst en de cultuur van de Renaissance.

De loggia van schloss Rheydt

Lit.

Otto von Bylandt-Gesellschaft (Hrsg.): *Rheydter Jahrbuch für Geschichte, Kunst und Heimatkunde*. Mönchengladbach 1994 (Bd. 21)

Burg Linn in Krefeld

In de twaalfde eeuw besloten de ridders van Linn het kasteel te voorzien van een kunstmatige heuvel. Tot dan toe was het alleen beschermd door een watergracht. Op de heuvel bouwden ze een houten palissade, daarna een tufstenen ringmuur en weer later een ringmuur van baksteen. Aangezien duidelijk slechts weinig fondsen beschikbaar waren, bouwde men eerst een deel van de muur om en daarna de andere helft.

Spoedig na zijn gelukkige terugkeer van derde Kruistocht voltooide Otto van Linn de geplande ringmuur. Aangezien hij zijn kasteel in 1188 aan de aartsbisschop van Keulen had verkocht, werd hij leenman en voldoende inkomsten om de verbouwing te betalen.

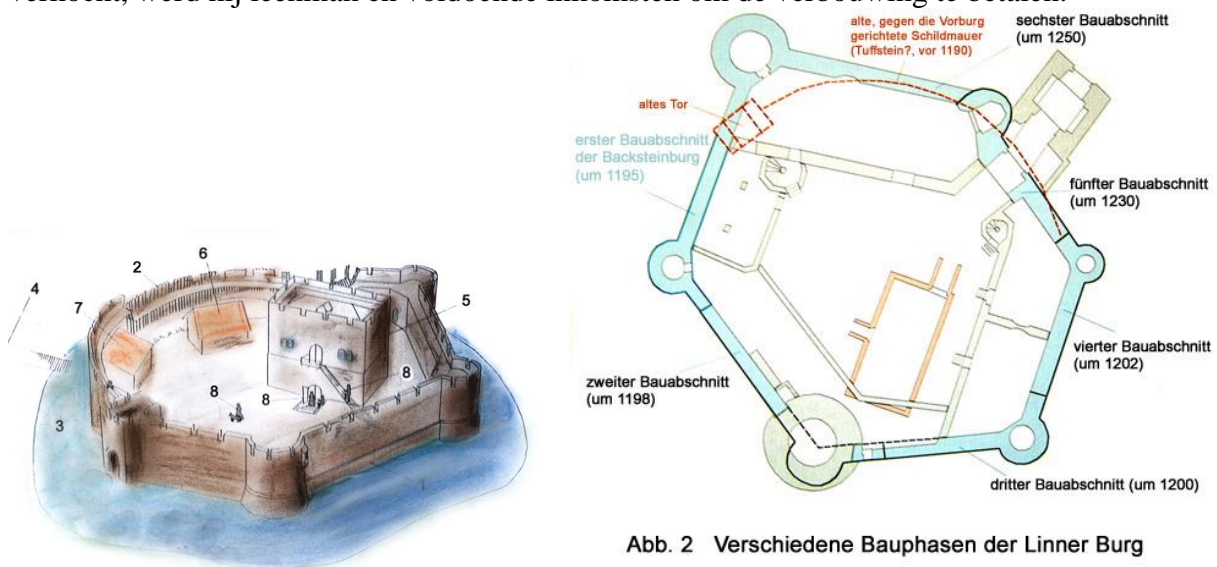

Abb.1 Burg Linn um 1210

Abb. 2 Verschiedene Bauphasen der Linner Burg

www.archaeologie-krefeld.de

Reconstructietekening van de burcht rond 1210 en de verschillende bouwfases van de ringmuur

Het nieuwe ontwerp

Het nieuwe plan (afb. 2) ging uit van een regelmatige zeskantige plattegrond, ter vervanging van de oude schildmuur. Door op de zes hoeken ronde flankeren torens te plannen was het een geheel moderne burcht voor die tijd.

De verbouwing werd in zeven onderdelen (Bauabschnitten) doorgevoerd. De eerste verbouwing lag aan de westtoren. Het was nog geen zuivere baksteenbouw aangezien met ook natuursteen gebruikte.

Van de metselwerktechniek men kan duidelijk aflezen dat de bouwmeester nog niet gewend was aan dit bouw materiaal. Later (zie Bauabschnitt 7, de verhoging van de muur) ging dat veel beter.

Zoals gezegd ging de bouw van de ringmuur in verschillende delen; mogelijk had dit te maken met de productie van de bakstenen. In ieder geval had dit tot gevolg dat het oorspronkelijke plan nog enkele keren werd aangepast.

De bouw van secties 1 tot 4 volgden vrij dicht op elkaar. Daarna volgden enige tijd een bouwstop. Toen het werk definitief werd hervat, veranderde de planning van de nieuwe poort (Bauabschnitt 5) en de hoofdtoren (Bauabschnitt 6), zoals de band van de kapeltoren duidelijk toont. Tot slot werd met de bouw van het laatste deel (Bauabschnitt 7) de gehele ringmuur opnieuw verhoogd met 3 meter. Waarschijnlijk gebeurde dit rond het midden van de 13de eeuw Otto's zoon, Gerhard van Linn

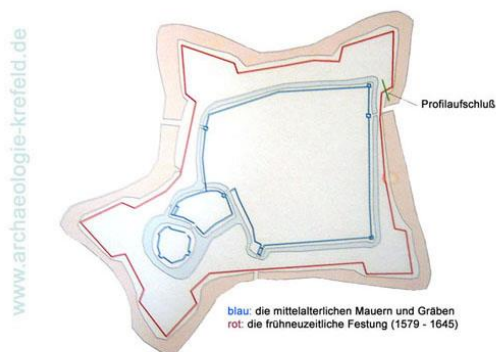

Abb. 6 Gesamtübersicht Burg Linn mit mittelalterlichen Mauern und Gräben sowie frühneuzeitlicher Festung

Linn als vestingstad

De eerste keer dat de stad en vesting in een alomvattend systeem werden samengevat gebeurde ten tijde van de Opstand, beter bekend als de strijd tussen de Republiek en Filips II. Zo rond 1579 is men gestart met de aanleg van aarden wallen, mede als gevolg van de steeds sterker wordende vuurkracht van de kanonnen. (fig. 6). Hoe deze wallen er uitzagen, blijft onduidelijk, aangezien de eerste wallen door latere werken onherkenbaar zijn geworden.. Tussen 1643 en 1645 werden in ieder geval verscheidene keren verhogingen doorgevoerd aan de wallen. De burgers klaagden dat grote stukken bos moesten worden gekapt om in verband met het schootsveld.

Lit. Krefeld, *Die Geschichte der Stadt, Von der Frühzeit bis zum Mittelalter*.1998. Krefeld, Band 1, S. 518.

Colofon

Uitgave: Stichting Limburgse Kastelen 2006

Redactie: dr. Wim Hupperetz